

ENIGE BESONDERHEDE IN VERBAND MET DU PREEZHOEK

Aan die suidekant van Pretoria, tussen die Fonteinepad, Delagoabaai-spoorlyn en Willowweg is die bekende stadsdeel Du Preezhoek geleë.

Du Preezhoek is na Jan Du Preez, bygenaam Diknek, 'n vroeë intrekker van Pretoria vernoem. Hy het sy opstal hier gebou en landerye, vrugteboorde en 'n beeskraal aangelê. Die groot populierbos effens suid van Willowweg getuig vandag nog van Du Preez se eertydse plaas.

Op 14.8.1949 het mnr. H.G. Budke Snr., 'n kleinseun van Jan Du Preez, die murasies en landerye van Du Preezhoek gaan aanwys. Hier volg die verslag van ons besoek:

Waar tans die suidelike tennisbane van Bereapark is, was voor 1890 'n meul. Die bouvalle was ongeveer 50 tree van die suidweshoek van die bane en vas teen die ooskant van die wapad. Oorspronklik was die gebou 'n meul maar in later jare het dit as limonadefabriek diens gedoen. Ongeveer 1887 het die fabriek vermoedelyk aan 'n sekere Jones behoort en mnr. Budke se vader (E. Budke) was die bestuurder. Die omgewing van die meul was laagliggende land en die watervoor van Du Preezhoek het die dryfkrag vir die meul verskaf.

Veertig tree wes van waar tans die populierbos van Du Preezhoek is, het die huise van Jan du Preez en sy seun Frans gestaan. Mnr. Budke het dikwels sy grootvader gaan besoek en dikwels tussen 1885 en 1903 by du Preez se huis gekuier. Oupa Jan se huis het 20 tree reg noordwes van die populierbos gestaan. Voor die huis was die plaaswatervoor waarlangs treurwilgers gegroei het. Van hierdie ou reuse staan nog enkele bome. Suidwaarts, die voor op en teen die spoorweg, staan 'n drietal wilgers wat in mnr. Budke se kinderjare jong boompies was en naastenby 70

jaar oud is. Die oue reuse langs die voor en teenoor die bouwal van die huis moet dan wel naastenby 100 jaar oud wees.

Aan die agterkant van die huis, teen die spoorweg, het die stadswatervoor vanuit die fonteine na die stad gegaan. Noordwes van Du Preez se huis was die vrugteboord en 'n paar tree verder oor die watervoor die plaaskerkhof van Du Preez' en Van der Walt. Hierdie kerkhof is na die Anglo-Boere oorlog opgeruim en die inhoud na die Ou Kerkhof in Kerkstraat oorgebring.

Vyftig tree suidwes van Jan du Preez se woning, digby die spoorweg, was die huis van sy seun Frans. Beide huise het lankal reeds verdwyn maar spore van die leiklipfondamente is nog sigbaar.

Jan du Preez se huis het oos gekyk en 'n voetpad het oor die voetbruggie van die watervoor deur die populierbos na die landerye gegaan. Hier aan die Apiesrivier was twee groot moerbeibome waaronder Jan du Preez gewoonlik toesig oor sy volk in die landerye gehou het. Een van hierdie ou moerbeibome is vandag nog op die regterwal van die rivier te sien.

In die ou dae nadat die Apies oorstrom het kon geelvisse en palings in die landerye met die hand gevang word.

'n Vyftienjarige dogter van Jan du Preez het op 'n keer aan seer oë gely. In haar koorsigheid het sy een nag opgestaan en haar oë in die yskoue watervoor by die voetbruggie gaan baai, met die gevolg dat sy blind geword het. Tog het sy later 'n groot gesin opgevoed. Sy was mnr. Budke se grootmoeder. Net teen die oostekant van die populierbos was 'n ruie rietgat waarvan die water in die Apies gevloei het. Noord van die bos aan Willowweg waar nou nog 'n aantal soetdoringbome staan was Du Preez se beeskraal.

Jan du Preez was met Maria Magdalena van der Walt, 'n dogter van veldkornet Andries van der Walt, getroud. Na haar dood in 1881 is hy met die weduwee Emmerentia Steyn getroud. Haar seun Josef Steyn het in Willowweg gewoon en die huis bestaan nog.

Jan du Preez het in 1885 nog die ferweel Voortrekkerklapbroek, asook veldskoene en breë rand velthoed gedra. Alhoewel sy inkomste nie groot was, was die lewe in daardie dae baie goedkoop en Du Preez was 'n welvarende man. Na sy dood kon die familie egter nêrens sy geld vind nie. Mnr. Budke het in 1903 na die

verlore skat op Du Preezhoek gesoek. Met behulp van 15 kaffers is die populierbos van noord na suid omgespit maar geld is nie gevind nie.

Eens op 'n keer het 'n volwassene (waarskynlik familie) mnr. Budke die bouval van Van der Walt se huis, die eerste in Pretoria, gaan wys en gesê: "Dis die murasie van ou grootjie Van der Walt se huis". Die aanwysing is omstreeks 1890 gedoen. Die oorblyfsels het bestaan uit klei en leiklip wat aan die oostekant van die latere konfytfabriek in die erf van Marais te sien was. Jess Cottage was ongeveer 50 tree reg suidwes van die bouval. Destyds het 'n Jood met die naam Lithauer in Jess Cottage gewoon. Van Jess Cottage het 'n pad suid na Jan Du Preez se huis gegaan. Du Preez se huis is na 1903 gesloop. Mnr. Budke het nooit gehoor wie Jess Cottage gebou het nie.

Aan die Apiesrivier digby die spoorlyn is nog 'n klein omheinde kerkhof. Hierin rus 'n kind Van der Werf - verlange familie van die Du Preez - en 'n kleinsuster van mnr. Budke.

W.P.

THE ORIGIN OF PALACE STREET

A petition, dated the 24th March, 1885, was addressed to the State Secretary from certain persons living and owning ground on, or in the neighbourhood of, the north western corner of Church Square, who prayed the State Secretary to lay before the President and the Executive Council their request that the necessary authority be granted for the making of a street from the north western corner of Church Square to Vermeulen Street.

In order to give access to the proposed street it would be necessary to demolish a portion of about 25 feet, of the building known as the "oude School gebou" and this the petitioners offered to do at their own risk and expense.

They undertook, too to rebuild the gable, to repair the old school building and to leave it in good order.

The petition was forwarded to the State Secretary through the landdrost of Pretoria, Joh.Z. de Villiers, who recommended that the petitioners' request be granted, as the making of such a street would be „eene groote verbetering en zelfs verfraaijing van de stad”.

Things evidently moved more quickly then than they do now; for,